

**DR KAROLINA ĆWIEK-ROGALSKA LAUREATKĄ
I EDYCJI PROGRAMU IM. M. G. BEKKERA**

W dniu 19 lutego 2019 roku w auli Wydziału Fizyki Politechniki Warszawskiej odbyło się wręczenie dyplomów laureatom I edycji programu im. M. G. Bekkera Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej.

Fot. M. Rogalski

Program wspierający mobilność badaczy umożliwia prowadzenie badań naukowych w prestiżowych ośrodkach naukowych na całym świecie w ramach wyjazdów trwających od 3 do 12 miesięcy. Nagrodzony w programie projekt dr Karoliny Ćwiek-Rogalskiej pt. „Substantial Absence: Spectrality, Identity and Landscape after Expulsions in Post-war Poland”, pozwoli badaczce na sześciomie-

sieczny pobyt na Wydziale Antropologii Społecznej Uniwersytetu w Cambridge (Wielka Brytania). W tym czasie naukowczyni przeprowadzi kwerendy, pozwalające na dopracowanie metodologiczne projektu, a także skonsultuje się z antropologami badającymi zbliżone zagadnienia na innym materiale kulturowym.

(Oprac. Zespół Obsługi Badań Naukowych)

Dr Karolina Ćwiek-Rogalska – adiunkt w IS PAN, bohemistka i antropolożka. Zajmuje się przemianami krajobrazu kulturowego w dawnej Czechosłowacji oraz w Polsce po wysiedleniach przebiegających od roku 1945. Jest autorką monografii *Zapamiętane w krajobrazie. Krajobraz czesko-niemieckiego pogranicza w czasach przemian* (Warszawa 2018).

**PROF. DOROTA K. REMBISZEWSKA NA WYDZIALE
FILOZOFICZNYM UNIwersYTETU PRESZOWSKIEGO
(SŁOWACJA)**

W dniach 14–18 lutego 2019 roku dr hab. Dorota K. Rembiszewska, prof. IS PAN, wzięła udział w wyjeździe szkoleniowym na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Preszowskiego (Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove) – w ramach programu Erasmus+ („Staff training mobility”).

Erasmus+

Wyjazd ten miał na celu konsultacje z miejscowymi dialektologami i zebranie materiału do publikacji dotyczącej słowackich słowników gwarowych. Słowacka leksykografia gwarowa ma długą tradycję i może poszczycić się bardzo bogatym dorobkiem w zakresie opracowań słownictwa dialektalnego, a także dużą liczbą publikowanych nieprofesjonalnych słowników gwarowych. Te zbiory leksyki języków lokalnych z terenu Słowacji są dla polskiego dialektologa znakomitym źródłem porównań, podstawą do badań wpływów językowych i mechanizmów zapożyczeń. »

Fot. ze zbiorów D.K. Rembiszewskiej

Wyjazd do Preszowa był nie tylko okazją do poszerzenia wiedzy na temat dialektów i gwar słowackich oraz metod opracowywania materiałów gwarowych, lecz także sposobnością do wymiany doświadczeń, podzielenia się informacjami na temat najnowszych wydawnictw z zakresu słownictwa regionalnego, słownictwa tematycznego i geografii lingwistycznej, które ukazały się w Polsce i na Słowacji. Na jednym ze spotkań naukowych prof. Marta Vojteková zaprezentowała swoje prace: *Latinsko-slovensko-poľský slovník anatomických termínov I* (Prešov 2015) i *Slovenské a poľské jazykovedné termíny z aspektu vybraných typov lexikálnej motivácie* (Prešov 2018), zaś prof. Dorota K. Rembiszewska przedstawiła książkę napisaną we współautorstwie z prof. Januszem Siatkowskim *Pogranicze polsko-wschodniosłowiańskie. Studia wyrazowe* (Warszawa 2018).

Prof. Dorota K. Rembiszewska skorzystała także z możliwości wzięcia udziału w seminarium organizowanym przez Instytut Języka i Kultury Rusińskiej (Ústav rusínskeho jazyka a kultúry Prešovskej univerzity v Prešove).

(Oprac. na podstawie tekstu D. K. Rembiszewskiej)

Dr hab. Dorota K. Rembiszewska, prof. IS PAN – slawistka, językoznawczyni. Jej obszar zainteresowań badawczych obejmuje m.in. dialektologię, onomastykę i leksykografię gwarową. W latach 2012–2015 była kierowniczką afiliowanego przy IS PAN projektu: *Komputerowy system ewidencji archiwaliów do Atlasu gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny i Słownika bohemizmów* (nr grantu: 11 H 11 001680). Autorka wielu artykułów, książek współautorskich oraz monografii: *Gwary nadbużańskie mazowiecko-podlaskie* (Łomża 2002), *Dynamika rozwoju gwary Knyszyna i okolic na Podlasiu w XX wieku* (Warszawa 2006), „Słownik dialektu knyszyńskiego” Czesława Kudzinowskiego (Łomża 2007).

FULBRIGHT SENIOR AWARD – NAGRODA DLA DR KAROLINY ĆWIEK-ROGAŁSKIEJ

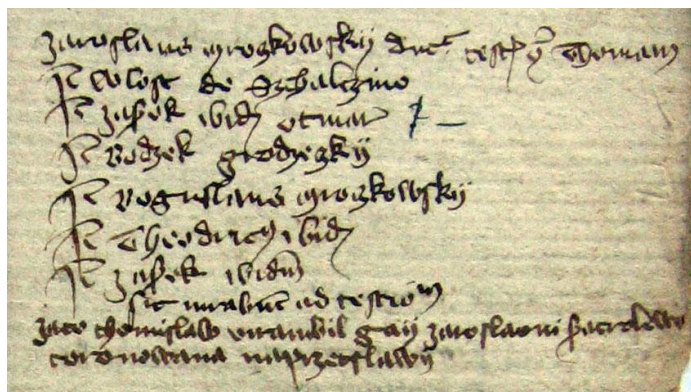
Wśród 24 pracowników naukowych z całej Polski, którzy w roku akademickim 2019/2020 wyjadą na stypendium im. J. Williama Fulbrighta do Stanów Zjednoczonych, znalazła się badaczka z Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, dr Karolina Ćwiek-Rogańska. Stypendium zostało przyznane naukowczyni na okres sześciu miesięcy – badaczka będzie pracowała nad projektem naukowym dotyczącym nowych sposobów badania wysiedleń ludności niemieckiej i niemieckojęzycznej na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Stypendium będzie realizowane na Wydziale Geografii Uniwersytetu Kalifornijskiego w Los Angeles.

(Oprac. Zespół Obsługi Badań Naukowych)

O EDYCJI, EMENDACJI I TRANSLACJI
ŚREDNIOWIECZNYCH RĘKOPISÓW

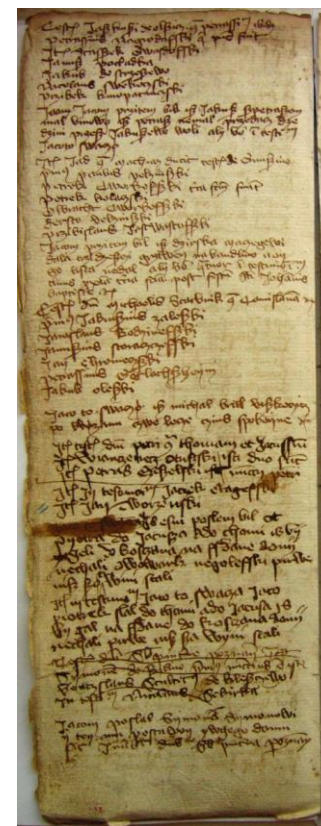
Na otwartym zebraniu Zakładu Językoznawstwa Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk dr hab. Maria Trawińska, prof. IS PAN, przedstawiła wybrane zagadnienia związane z przygotowywaną edycją łacińsko-polskich ksiąg ziemskich, które są jednym z najcenniejszych i najobszerniejszych źródeł polszczyzny przełomu XIV i XV wieku. Zawierają one wpisy ze spraw sądowych będących w gestii sądów ziemskich.

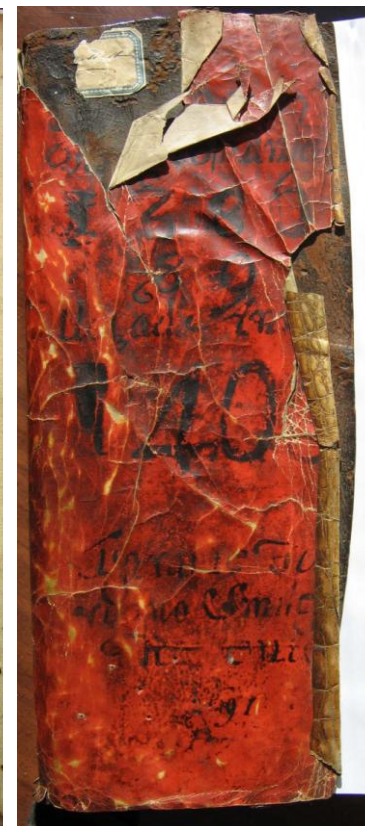
Poznańska księga ziemska, 1389 rok, zapiska z karty 48.
Zdjęcie pochodzi ze zbiorów M. Trawińskiej

Rozpoczęcie prac wiąże się z koniecznością udzielenia odpowiedzi na pytanie, jakie zadania edycja ma spełnić. Warunkiem należytej ich realizacji jest wypracowanie odpowiednich narzędzi, takich jak kryteria transkrypcji, formuły translacji oraz schematy indeksów, które pozwolą objąć całość materiału jednolitym postępowaniem.

Księgi ziemskie są zabytkiem łacińsko-polskim, w którym obie części stanowią integralną całość przejawiającą się: tożsamością graficzną, wprowadzaniem polskich wyrazów do łacińskich zdań, obudowywaniem polskich fragmentów łacińskimi formułami. Bardzo często tę samą treść formułuje się w dwóch językach, również tę samą osobę wymienia się po polsku i po łacinie. »

A

B

A. Poznańska księga ziemska, 1391 rok, karta 108. Zdjęcie pochodzi ze zbiorów M. Trawińskiej

B. Poznańska księga ziemska (1386–1400). Zdjęcie pochodzi ze zbiorów M. Trawińskiej

Celem edycji jest ukazanie wzajemnych relacji obu języków oraz przybliżenie niezwykle bogactwa nazw własnych i sposobu opierowania nimi przez średniowiecznych skrybów.

Na wybranych przykładach referentka omówiła trudności związane z odczytywaniem zabytku, który spisany jest kursywą gotycką. Jest to odmiana pisma charakteryzująca się dużą wariantowością graficzną, licznymi abrewiacjami i ligaturami.

Szczególnego podejścia wymaga również warstwa onimiczna ksiąg. Przy wymienianych osobach często sygnalizuje się ich pozycję społeczną, zajmowany urząd, pełnioną funkcję, stopnie pokrewieństwa i stan cywilny. Obok formacji jedno- i dwumiennych występują deskrypcyjne, niekiedy bardzo rozbudowane. Dwuczłonowe imiona praslówiańskie sąsiadują z imionami pochodzenia chrześcijańskiego. Wszystkie nazwy mogą być zapisywane po polsku, po łacinie lub w formie zlatynizowanej, dodatkowo mogą występować w formie podstawowej lub derywowanej. Ze względu na swoją różnorodność i obfitość materiał ten daje podstawy do przeprowadzenia wielokierunkowych badań nie tylko onomastycznych, ale także historycznojęzykowych.

(Oprac. M. Trawińska)

Dr hab. Maria Trawińska, prof. IS PAN. Prowadzi badania nad łacińsko-polskimi rękopisami średniowiecznych ksiąg ziemskich w zakresie paleografii, fonetyki, dialektologii historycznej, onomastyki i dwujęzyczności. Jest autorką książek: *Fonetyka wielkopolskich rot sądowych* (Warszawa 2005); *Rękopis najstarszej poznańskiej księgi ziemskiej (1386–1400). Wokół analizy filologicznej* (Warszawa–Poznań 2014) oraz *Indeksów do wielkopolskich rot sądowych z XIV i XV wieku* (Warszawa 2009).

ZAWÓD TŁUMACZ (O TEORETYCZNYCH I PRAKTYCZNYCH PROBLEMACH PRZEKŁADU)

W dniu 12 lutego 2019 roku w poznańskiej siedzibie Instytutu Sławistyki Polskiej Akademii Nauk odbyło się zebranie naukowe, które otwierało cykl referatów o teoretycznych i praktycznych problemach przekładu. Tej problematyce będzie poświęconych pięć kolejnych zebrań.

Referat wygłosił dr Jacek Serwański. Zajął się on zagadnieniem przekładu tekstów nieliterackich, zwłaszcza naukowych, z języka angielskiego na język polski. Omówił wybrane zagadnienia teoretyczne przekładoznawstwa, jak i kwestie wynikające z jego długoletniej praktyki tłumacza książek, artykułów i abstraktów. Odwołał się do terminologii translatorycznej oraz literatury dotyczącej teorii przekładu i jej podstaw jako nauki o komunikacji międzyjęzykowej. Zwrócił uwagę na studia kontrastywne i ekwiwalencję jako relację równoważności treściowo-stylistycznej między tekstem przekładu a tekstem oryginału. Przywołał też rolę gramatyki i stylistyki porównawczej oraz zdobycze językoznawstwa stosowanego.

Więcej uwagi dr J. Serwański poświęcił predyspozycjom psychicznym i osobowościowym oraz kwalifikacjom tłumaczy oraz ich kształceniu. W kontekście bilingwizmu i interferencji omówił zakres znajomości języka oryginału i języka przekładu przez tłumacza. Zaakcentował konieczność znajomości gramatyki opisowej i fonetyki obu języków oraz realiów komunikacyjnych i tematu, zarówno w świetle specjalizacji w określonej tematyce, jak i wszechstronności w humanistyce. Zwrócił uwagę na rolę konsultanta przekładu i redaktora – specjalisty w danej dziedzinie, a także współpracy autor – tłumacz. Podał szereg wskazówek praktycznych, jak przygotować do tłumaczenia tekst oryginalny, aby zarówno terminologia, jak i składnia zdaniowa były dla tłumacza klarowne.

Osobne uwagi poświęcił redakcji i weryfikacji przekładu. Wspomniał o idiolekcie tłumacza, o potencjalnych błędach tłumaczenia, „wrogach” tłumacza oraz przypadkach, gdy przekład jest lepszy od oryginału. Obszerniej omówione zostały kwestie, takie jak udział tłumacza we współtworzeniu dzieła. Jeśli chodzi o warsztat jego pracy, za szczególnie istotne prelegent uznał umiejętne korzystanie przez tłumacza: ze słowników bilingwalnych (Stanisławski, Kościuszkowski, oksfordzki) i monolingwalnych (Webster); ogólnych i specjalistycznych, innych (idiomów, tezaursów, kolokacji), ale też tych rzadziej wykorzystywanych (np. indeksy *a tergo*); z wytworzonych zbiorów materiałów na podstawie dokumentacji własnej czy z komputerowego edytora tekstu. »

Wyróżnione zostały także zasadnicze etapy tłumaczenia: 1. analiza tekstu; 2. przekład z wyodrębnieniem jednostek tłumaczeniowych i zachowaniem ekwiwalencji na poziomie tekstu i wyrazu (w tym wyrazy/frazy „nieprzekładalne”); 3. adiustacja; 4. redakcja językowo-stylistyczna.

Na zakończenie prelegent pokazał egzemplarze kilku z przełożonych przez siebie książek i wspominał szczególne przypadki ze swej czterdziestoletniej praktyki, w tym przypadek plagiatu jednego z jego przekładów.

(Oprac. J. Serwański)

Dr Jacek Serwański – filolog angielski, językoznawca, tłumacz. Zastępca redaktora naczelnego periodyku „Sprawy Narodowościowe. Seria nowa”. Z języka angielskiego przełożył kilkanaście książek (m.in. Anthony Giddens, *Poza lewicą i prawicą* (Poznań 2002); Francis Fukuyama, *Budowanie państwa: Władza i ład międzynarodowy w XXI wieku* (Poznań 2005); Leela Gandhi, *Teoria postkolonialna. Wprowadzenie krytyczne* (Poznań 2008); Konrad H. Jarausch, *Po Hitlerze. Powrót Niemców do cywilizowanego świata 1945–1995* (Poznań 2013) oraz liczne artykuły w pracach zbiorowych i czasopiśmie, streszczenia i abstrakty, ponad 500 haseł w polskiej edycji *Encyklopedii Britannica* (t. 1–47).

ZAPROSZENIE DO LEKTURY

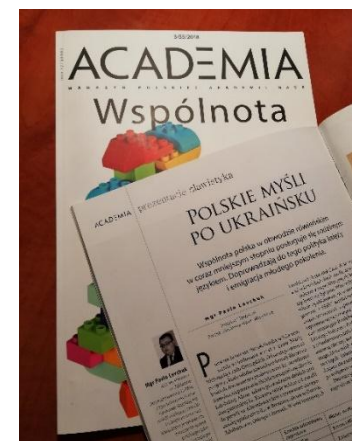

W najnowszym numerze pisma Polskiej Akademii Nauk „Academia” nr 3/55/2018, poświęconym Wspólnotom, ukazał się artykuł dr Agaty Jawoszek-Goździk z IS PAN pt. *Rozpad po rozpadzie*, omawiający problemy, z jakimi autorka zetknęła się, prowadząc badania terenowe w środowiskach bośniackiej diaspory w Turcji, krajach byłej Jugosławii, Niemczech, Austrii i Skandynawii. Badania prowadzone były w ramach projektu finansowanego przez Narodowe

Centrum Nauki i dotyczyły współczesnych modeli narodowej i kulturowej autoidentyfikacji imigrantów i uchodźców z Bośni i Hercegowiny. Skomplikowana sytuacja geopolityczna na świecie sprawiła, że przypadły one na sam szczyt tzw. kryzysu migracyjnego, co dodatkowo skomplikowało badany materiał. Zachęcamy do lektury, która po części odkrywa kuchnię badań terenowych i przybliży wyzwania, z jakimi często mierzą się badacze.

Cały artykuł można przeczytać pod adresem:

www.naukaonline.pl/nasze-teksty/nauki-humanistyczne/item/5044-rozpad-po-rozpadzie

W tym samym numerze „Academii” (nr 3/55/2018), poświęconym Wspólnotom, ukazał się również artykuł mgr. Pavla Levchuka z IS PAN pt. *Polskie myśli po ukraińsku*, omawiający zagadnienia związane z sytuacją językową Polaków na Równiejszczyźnie (Ukraina). Artykuł przedstawia krótki zarys historyczny. Autor koncentruje się przede wszystkim na procesach migracyjnych różnych grup osadniczych oraz charakteryzuje język i tradycje tychże grup. Autor stawia ostrą

cezurę historyczną i wyznacza ją na rok 2001, w którym doszło do zmian w podejściu do języka polskiego lokalnego Kościoła katolickiego.

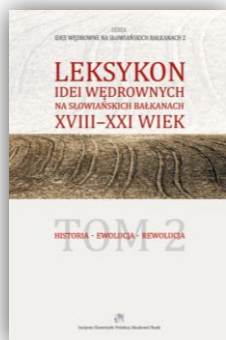
Cały artykuł można przeczytać pod adresem:

www.naukaonline.pl/nasze-teksty/nauki-humanistyczne/item/5035-polskie-mysli-po-ukrainku

(Oprac. Zespół Obsługi Badań Naukowych)

NOWOŚCI WYDAWNICZE

Leksykon idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach, XVIII–XXI wiek, tom 2: Historia, ewolucja, rewolucja pod redakcją Grażyny Szwat-Gyłybowej, przy współpracy Doroty Gil i Lecha Miodyńskiego [Idee Wędrowne na Słowiańskich Bałkanach 2].

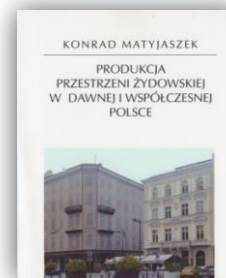
W repozytorium iReteslaw, w zbiorze Wydawnictwa Instytutu Slawistyki Polskiej Akademii Nauk jest dostępny drugi tom *Leksykonu idei wędrownych na słowiańskich Bałkanach, XVIII–XXI wiek* pod redakcją Grażyny Szwat-Gyłybowej, przy współpracy Doroty Gil i Lecha Miodyńskiego i zarazem drugi tom nowej serii IS PAN: „Idee Wędrowne na Słowiańskich Bałkanach” (<http://ireteslaw.ispan.waw.pl/handle/123456789/1066>).

Stanowi on kontynuację wielotomowego opracowania przygotowanego przez slawistów z ośrodków polskich oraz zagranicznych w ramach grantu NCN OPUS (2014/13/B/HS2/01057). Jest poświęcony rozwojowi trzech (spośród 27 opracowanych) idei: historii, ewolucji i rewolucji, których semantyka została przebadana odrębnie dla każdego z siedmiu współczesnych krajów południowej Słowiańszczyzny: Bośni i Hercegowiny, Bułgarii, Chorwacji, Czarnogóry, Macedonii, Serbii i Słowenii.

Zapraszamy do lektury.

(Oprac. D. Leśniewska)

Konrad Matyjaszek, *Produkcja przestrzeni żydowskiej w danej i współczesnej Polsce*, Kraków: Universitas 2019 [Horyzonty Nowoczesności 126].

W lutym b.r., w wydawnictwie Universitas, w serii „Horyzonty Nowoczesności” ukazała się książka zatytułowana *Produkcja przestrzeni żydowskiej w dawnej i współczesnej Polsce* autorstwa dr. Konrada Matyjaszka, adiunkta w IS PAN i sekretarza redakcji czasopisma „Studia Litteraria et Historica”, architekta i kulturoznawcy.

W obszernym studium autor rozpatruje strukturę zwaną „przestrzenią żydowską” w polskich miastach na trzech płaszczyznach. Autor zajmuje się przestrzenią miejską w Polsce, jej kształtowaniem i modernizacją oraz „kształtem miejsca, jakie polska grupa większościowa przeznaczyła mieszkającym w Polsce Żydom”. Pokazuje rolę polskiego antysemityzmu jako czynnika wytwarzającego i kształtującego przestrzeń publiczną. Opowiada „o miejskiej i społecznej nowoczesności w odmianie [...], z której usunięto postulaty emancypacji i podmiotowości, a zastąpiono je paradygmatem militarno-kościelnym i zależnością od cierpienia – i własnego, i zadawanego innym” (cytaty pochodzą z *Wprowadzenia*).

Konrad Matyjaszek analizuje brak ciągłości historii miast polskich i historii polskich Żydów w wymiarze urbanistycznym, kulturowym, historycznym i politycznym na przykładzie średniowiecznego Krakowa i Warszawy XVIII–XXI wieku.

Wydanie książki zostało sfinansowane przez IS PAN.

(Oprac. D. Leśniewska)